

Beata Horbowa

Edukacja regionalna w Oddziale Przedszkolnym Mniejszości Ukraińskiej w Przemyślu

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3,
95-105

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Beata Horbowa

Edukacja regionalna w Oddziale Przedszkolnym Mniejszości Ukraińskiej w Przemyślu

Znaczenie przekazu tradycji w zachowaniu tożsamości narodowej

Tożsamość to „bycie tym samym; identyczność”¹ z grupą, jej wartościami, cechami wspólnymi i poglądami na przyszłość. Przez identyfikowanie się z innymi ludźmi człowiek odpowiada na egzystencjalne pytanie: „Kim jestem?”. Podobnie zachowują się również duże grupy – porównują siebie z innymi, kształtują wyobrażenie o samych sobie, swoich cechach i przynależności do tego, co wspólne. Samoidentyfikacja, poczucie przynależności to podstawa, która łączy z sobą społeczeństwo i państwo oraz tworzy z milionów jednostek naród. Tożsamość religijna, kulturowa, polityczna stanowią początek, dzięki nim możliwy jest rozwój narodu. Wspólna więź kulturowa narodu to tradycja, kultura ludowa, literatura piękna, muzyka, sztuka, obyczaje, wartości moralne, charakter narodowy, które w sposób trwały określają tożsamość narodu. Naród może istnieć bez własnego państwa, ale nie bez kultury. Tożsamość narodowa to poczucie odmienności wobec innych narodów.

Wzrost poczucia świadomości narodowej to proces długotrwały. Podstawowym elementem świadomości jest pamięć historyczna oraz moment, w którym większość ludzi przyzna się, że tworzą jeden naród, czyli są „zbiorowością społeczną o charakterze kulturowej wspólnoty”².

¹ Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, Warszawa 1984, t. 3, s. 519.

² A. Kłosowska, *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996, s. 24.

Ważnym czynnikiem są również wspólne cele, które mają na względzie dobro wszystkich ludzi, całego narodu.

Tożsamość narodowa jest to odczuwanie wspólnoty, poczucie podobieństwa z innymi członkami narodu, którzy charakteryzują się tym samym językiem, podobnym kształtowaniem wartości w życiu, kultywowaniem tej samej tradycji, religii, używaniem tych samych symboli kulturowych. „Związek człowieka z dziedzictwem własnego regionu jest wartością, którą należy uświadomić dziecku i młodemu człowiekowi po to, by ukształtować w nim poczucie własnej tożsamości”³. Wspólny język ojczysty silnie łączy osoby tej samej narodowości, a tym samym wyróżnia spośród przedstawicieli innych narodów. Wspólny język umożliwia tworzenie i przekazywanie kultury narodowej.

Naród powstał i zamieszkuje wspólne określone terytorium, co daje poczucie wspólnoty. Zdarza się również tak, że jedno państwo zamieszkuje kilka narodów. Te wszystkie elementy są istotne, by zrozumieć – jak ważna jest wspólnota, jedność, która łączy ludzi pozornie sobie obcych i obojętnych. Poczucie wspólnoty z narodem oraz odrębności narodowej uwidacznia się szczególnie w sytuacji, gdy jakiś naród, który ma swój odmienny język, kulturę, tradycje – zamieszkuje terytorium innego państwa, tworząc w danym państwie mniejszość narodową. Zatem przez mniejszość narodową określa się „grupę obywateli jakiegoś państwa stanowiącą liczebną mniejszość i niezajmującą dominującej pozycji, posiadającą cechy etniczne, religijne i językowe różniące się od cech większości populacji, mającą poczucie solidarności wewnętrznej”⁴.

Ukraińcy są jedną z najliczniejszych mniejszości narodowych w Polsce, w okolicy Przemyśla i Sanoka napłynęli już w okresie średniowiecza. Do 1947 r. Ukraińcy zamieszkiwali tereny rozciągające się wzdłuż południowej i wschodniej granicy Polski, od Krynicy po Włodawę. Ukraińcy stanowili na tych terenach znaczącą większość ludności wiejskiej; ukraińska ludność miejska była nieliczna, głównymi ukraińskimi ośrodkami inteligentnymi były miasta Przemyśl i Sanok, również w Krakowie i Warszawie istniały skupiska inteligencji ukraińskiej.

W czasie drugiej wojny światowej oraz po jej zakończeniu dwie fale przesiedleń ludności ukraińskiej spowodowały całkowitą dezorganizację dotychczasowych struktur społecznych. Przedwojenna inteligencja ukraińska znikła z Polski, część ludności padła ofiarą represji w czasie wojny, inni uciekli do zachodniej Europy lub wpadli w ręce radzieckiego aparatu

³ M. Piotrowska-Pająk, *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w pracy z dziećmi w młodszy wiek szkolnym*, „Nauczanie Początkowe”, XXIX (2006)4, s. 27.

⁴ A. Kłosowska, *Kultury narodowe u korzeni*, dz. cyt., s. 22.

tu represji NKWD. Likwidacji uległy wszystkie ukraińskie organizacje obywatelskie: społeczne, oświatowe, gospodarcze oraz struktury Kościoła greckokatolickiego, będącego jednym z najważniejszych instytucji życia narodowego Ukraińców galicyjskich⁵.

Najważniejsze pierwsze wysiedlenie było w latach 1944–1946 (pół miliona z ok. 700 tys. Ukraińców, mieszkających na powojennym terytorium Polski, wysiedlono do Związku Radzieckiego), następnie wiosną 1947 r. pozostałą ludność ukraińską, w liczbie ok. 150 tys. wysiedlono do zachodnich i północnych województw Polski, na tzw. Ziemię Odzyskaną. Jednak pewna część Ukraińców nie została wysiedlona. Byli to przede wszystkim ci, którzy wyprzedzając wysiedlenia, sami wyjechali do zachodniej lub centralnej Polski, a także członkowie rodzin mieszanych, które w wielu okolicach pozostały w miejscu zamieszkania. Wysiedlenia z 1947 r. miały na celu wynarodowienie ludności ukraińskiej. Przesiedlanie niewielkich grup na ogromnym terytorium prowadziło do zrywania więzi parafialnych i rodzinnych. Było to rezultatem świadomej polityki ówczesnych władz polskich⁶.

Po tzw. „odwilży” w 1956 r. kilkanaście tysięcy Ukraińców powróciło w rodzinne strony, przeważnie do własnych gospodarstw, choć nie zawsze. Społeczność ukraińska mogła podjąć otwartą działalność społeczną i kulturalną, choć pod ścisłą kontrolą komunistycznych władz bezpieczeństwa. Ukraińcy wykorzystali tę szansę, tworząc nową infrastrukturę kulturalną (m.in. powstały bardzo liczne amatorskie zespoły folklorystyczne). Od lat sześćdziesiątych rodziny ukraińskie wracały w rodzinne strony, osiedlając się w dużej mierze w miastach i tak odrodził się ośrodek ukraiński w Przemyślu, a nowy powstał w Lublinie. Powstały też liczne skupiska ukraińskie w miastach wojewódzkich zachodniej Polski oraz w Warszawie; ich powstanie wiązało się głównie z pędem młodzieży ukraińskiej do nauki, więc i do miast uniwersyteckich. Dodatkowym motywem była chęć ukrycia ukraińskiej narodowości, gdyż Ukraińcy byli traktowani z niechęcią nie tylko przez władze państwowe, ale i przez znaczną część społeczeństwa polskiego⁷.

Miasto Przemyśl, leżące na pograniczu z Ukrainą, staje się w szczególności od 1989 roku centrum życia religijnego i narodowego mniejszości ukraińskiej w Polsce. Dzieci osób wysiedlonych w akcji „Wisła” wracają na dawne tereny do Przemyśla, jako osoby wykształcone, z odpowiednimi kwalifikacjami, reprezentują zawody inteligenckie, głównie leka-

⁵ T.A. Olszański, *Diaspora ukraińska w Polsce*, „Zakorzenie”, 9(2000)1; <http://www.zakorzenie-most.org.pl> (dostęp: 13.03.2011).

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

rze i nauczyciele⁸. Wzrost ludności ukraińskiej na terenie Przemysła spowodował, że powstała tu jedna z trzech szkół ukraińskich w Polsce oraz od 1995 r. oddział przedszkolny przy Miejskim Przedszkolu nr 13 w Przemysłu. Stworzenie szkoły, przedszkola oraz działalność różnych ukraińskich ośrodków kulturalnych przyczynia się do kultywowania tradycji ukraińskich, a przez to do zachowania tożsamości narodowej.

Tradycje i zwyczaje ukraińskie kultywowane w Oddziale Przedszkolnym Mniejszości Ukraińskiej w Przemysłu

Od września 1995 r. w Przedszkolu Miejskim nr 13 w Przemysłu istnieje oddział przedszkolny Mniejszości Narodowej Ukraińskiej. Oddział powstał głównie z inicjatywy rodziców pochodzenia ukraińskiego, którzy chcieli, aby ich dzieci już od najmłodszych lat wzrastały w kulturze ukraińskiej z równoczesnym poszanowaniem kultury polskiej. Dzieci „uczą się, bawią, poznają świat. Z tą tylko różnicą, że mówią do siebie w języku ukraińskim”⁹. Dzieci nie tylko poznają język ukraiński, również narodowe tradycje, piosenki, wierszyki, zabawy, tańce. To daje im możliwość poznania od najmłodszych lat kultury narodu, z którego wywodzą się ich rodzice, a często i dziadkowie, pradiadkowie.

Celem nadrzędnym funkcjonowania Oddziału Przedszkolnego Mniejszości Ukraińskiej jest nauka języka ukraińskiego oraz poznawanie i kultywowanie ukraińskich tradycji, zwyczajów, obrzędów ludowych oraz ścisły kontakt ze sztuką ludową. Realizowanie tego celu dokonuje się szczególnie przez:

- aktywne uczestnictwo w poznawaniu tradycji i zwyczajów wiążących się ze świętami religijnymi, takimi jak: Boże Narodzenie, Wielkanoc;
- poznawanie zwyczajów ludowych i obrzędów o zasięgu ogólnoukraińskim, jak np.: andrzejki, „maślana”, dożynki;
- zapoznanie dzieci z wytworami sztuki ludowej;
- poznawanie piosenek i tańców charakterystycznych dla twórczości ludowej ukraińskiej;
- poznawanie przysłów ludowych, nawiązujących do aktualnych wydarzeń i sytuacji oraz pór roku;
- słuchanie legend, baśni i podań przekazywanych z pokolenia na pokolenie;
- organizowanie kącika ludowego;
- zbieranie i gromadzenie akcesoriów z różnych regionów Ukrainy;
- budzenie szacunku do własnej tradycji i kultury oraz do kultury tradycji innych narodowości.

⁸ Ch. Hann, S. Stępień, *Tradycja a tożsamość. Wywiady wśród mniejszości ukraińskiej w Przemysłu* (na prawach rękopisu), Przemysł 2000, s. 6.

⁹ (Iew), *Jedzie, jedzie parowóz*, „Życie Podkarpackie”, 7 grudzień 2005, s. 27.

Szczegółowa realizacja tego celu dokonuje się przez organizowanie wspólnie z dziećmi obchodów tradycji świąt religijnych, starych obrzędów i zwyczajów oraz zapoznawanie się z wyrobami sztuki ludowej, a także jej twórcami. Poniżej przedstawiam program „W kręgu tradycji i sztuki ludowej” realizowany w Oddziale Przedszkolnym Mniejszości Ukraińskiej w Przemyślu¹⁰.

W przedszkolu dzieci zapoznają się z legendami i opowiadaniem związanymi ze Świętym Mikołajem. Dzieci dowiadują się, że był biskupem 1600 lat temu i rozdawał nocami prezenty ubogim rodzinom. Uczą się wierszy i piosenek o św. Mikołaju. Uczestniczą w Mszy świętej oraz spotkaniu z Mikołajem w cerkwi. Św. Mikołaj odwiedza również dzieci w przedszkolu, które witają gościa programem artystycznym, rozmawiają z Mikołajem oraz otrzymują od niego prezenty. Dzieci mają okazję przyjrzeć się jego szatom oraz pochwalić się wiedzą i nazwać niektóre elementy stroju św. Mikołaja. Wychowawczyni zwraca uwagę dzieci na porównanie wyglądu Mikołaja w szatach ukraińskich z Mikołajem wykreowanym przez media. Św. Mikołaj, który w dniu 19 grudnia odwiedza w przedszkolu dzieci ukraińskie, przychodzi również do dzieci polskich i rozdaje im prezenty, tak jak w dniu 6 grudnia, kiedy to przychodzi św. Mikołaj do dzieci polskich również spotyka się z dziećmi ukraińskimi i rozdaje im prezenty.

Kolejnym świętem, które dzieci mają okazję poznać w przedszkolu są Święta Bożego Narodzenia. Dzieci zapoznają się z wybranymi obrzędami i zwyczajami wigilijnymi, spotykającymi głównie na wsi w dawnych czasach, a obecnie już zapomnianymi. W tym celu dzieci spotykają się z osobami starszymi, które pamiętają obrzędy i zwyczaje wigilijne z lat młodości. Dzieci oglądają przedstawienia związane z wigilią. Do przedszkola zapraszana jest osoba zajmująca się wyrobem ozdób choinkowych, według starych ludowych wzorów. Dzieci obserwują jej pracę, jak wykonuje ozdoby i łańcuszki ze słomy, bibuły, kolorowego papieru, a następnie same wykonują podobne ozdoby. Przystrajają przedszkolną choinkę własnoręcznie wykonanymi ozdobami i łańcuszkami, zawieszają również na świątecznym drzewku orzechy, jabłka i cukierki. W przedszkolu organizowane jest spotkanie wigilijne z udziałem personelu i dzieci z innych oddziałów przedszkola w celu kultywowania ukraińskich tradycji i zapoznania z nimi dzieci pochodzenia polskiego.

Stół nakryty jest zgodnie z tradycją ukraińską. Dzieci dzielą się prosforą i składają sobie nawzajem życzenia świąteczne, częstują tradycyjnymi ukraińskimi potrawami ze stołu wigilijnego. Razem śpiewają kolędy

¹⁰ M. Choma, *W kręgu tradycji i sztuki ludowej. Program autorski dla oddziału Mniejszości Narodowej Ukraińskiej z Przedszkola Miejskiego nr 13 w Przemyślu*, archiwum autorki.

ukraińskie i polskie. W przedszkolu organizowana jest również polska wigilia, na którą zaproszone są dzieci ukraińskie, w ten sposób dzieci poznają podobieństwa i różnice w tradycjach świątecznych. Dzieci uczestniczą czynnie w tradycjach świąt Bożego Narodzenia w rodzinnym domu, następnie dzielą się swoimi wrażeniami z pozostałymi dziećmi w grupie po zakończeniu świąt.

Dzieci z przedszkola uczestniczą w „Przeglądzie wertepów”, organizowanym przez Związek Ukraińców w Polsce, koło związków w Przemyślu. W przedszkolu uczą się na pamięć treści „Wertepu” opartego na tekstach ludowych, przygotowują inscenizację z podziałem na role i dialogami, przygotowują z pomocą, wychowawczynie oraz rodziców, tradycyjne stroje i akcesoria dla poszczególnych postaci. Dzieci przedstawiają „Wertep” również w przedszkolu dla dzieci polskiego pochodzenia w zamian oglądają „Jasełka” przygotowane przez dzieci polskie.

Dzieci zapoznają się również z niektórymi tradycjami związanymi z obchodzeniem święta Nowego Roku. Wychowawczynie opowiadają dzieciom o tradycjach, wykorzystując ilustracje o obchodzeniu „Szczodrej Kutii”¹¹ na Ukrainie w dniu 13 stycznia. Uczestniczą w zabawach noworocznych i inscenizacjach — organizowanych w przedszkolu, jak np. ludowa zabawa pt. „Gdzie koza chodzi, tam żyto rodzi”. Dawniej wierzono, że koza jest symbolem dobrobytu i bogactwa, dlatego dzieci w wieczór noworoczny chodziły grupkami z kozą i u progu gospodarstwa odgrywały z nią okolicznościowe sceny, życząc dostatku i bogactwa¹². W zabawie wykorzystuje się pluszową kozę na drążku. Dzieci biorą też udział w inscenizacji „Wodzenie kozy” lub „Małanka”. Śpiewają najbardziej znane „szczedriwki”¹³. Chłopcy 14 stycznia sypią pszenicę w budynku przedszkolnym i domu, wprost na podłogę, co ma przynieść szczęście, zdrowie i urodzaj. Składają wierszowane życzenia szczęścia i zdrowia w Nowym Roku. Dzieci uczestniczą również w balu noworocznym organizowanym w Domu Ukraińca w Przemyślu. W przedszkolu organizowany jest bal karnawałowy dla wszystkich grup przedszkola.

Znanym świętem ukraińskim jest Jordan. Dzieci zapoznają się ze zwyczajem uroczystej wieczerzy zwanej „Szczodry Wieczer” dzień przed „Jordanem”¹⁴. Starsze dzieci wraz z rodzicami biorą udział w uroczystościach „Jordanu” w Przemyślu nad rzeką San. Dzieciom tłumaczy się to,

¹¹ *Szczodra kutia* „uroczysta wieczerza przed Nowym Rokiem 13 stycznia (wspólna modlitwa domowników, spożywanie mięsnych potraw)”, M. Choma, *W kręgu tradycji i sztuki ludowej*, dz. cyt.

¹² M. Choma, *Kronika Oddziału Przedszkolnego Mniejszości Ukraińskiej w Przemyślu*.

¹³ *Szczedriwki* „życzeniowe (piosenki) śpiewane 13 stycznia przed Nowym Rokiem przez dziewczęta w „Szczodryj Wieczer””, W. Wilczyński, *Leksykon kultury ukraińskiej*, Kraków 2004, s. 140.

¹⁴ M. Choma, *W kręgu tradycji i sztuki ludowej*, dz. cyt.

co odbywa się nad rzeką w dniu 19 stycznia. Dzieci piją też „jordańską” wodę, przyniesioną do przedszkola przez siostrę zakonną oraz uczestniczą w zwyczaju pokropienia sali wodą. Dzieci dowiadują się, że picie wody „jordańskiej” ma przynieść zdrowie. Woda przechowywana jest w domu i pije się ją w przypadku choroby.

Poza świętami związanymi z okresem Bożego Narodzenia w przedszkolu kultywowane są święta wielkanocne i tradycje wielkanocne. Dzieciom wyjaśnia się, w jaki sposób powstają tradycyjne pisanki i kraszanki. Dzieci oglądają albumy z pisankami, zapoznają się z różnorodnością ich barw i wzorów. Wychowawczynie zwraca uwagę dzieci na precyzję wykonania wzorów oraz ich symbolikę. Dzieci uczą się wierszy i piosenek o pisankach oraz poznają legendy i opowiadania, przekazywane z pokolenia na pokolenie o zwyczaju pisania pisanek i ich magicznej sile chroniącej ludzi przed złem. Do przedszkola zapraszana jest osoba, która od lat zajmuje się pisaniem pisanek. Dzieci obserwują gościa przy pracy i same również wykonują pisanki i kraszanki różnymi technikami, np.: obklejanie wydmuszek papierem samoprzylepnym, bibułą, włóczką lub rysowanie wzorów pisakiem. Dzieci biorą udział w konkursie „Święto pisanki”, organizowanym przez Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr II w Przemysłu. W przedszkolu organizowane są zawody, na wzór urządzanych dawniej przez dzieci w czasie Wielkanocy, np.: turlanie pisanki z górki (wygrywa ten, którego pisanka poturlała się najdalej) lub uderzanie pisankami o siebie (wygrywa dziecko, którego pisanka nie pęknie). Wychowawca zapoznaje dzieci z tradycją święcenia pokarmów, omawia, jakie pokarmy są święcone, zapoznaje dzieci z wyglądem barwinka i bukszpanu, którymi przystraja się koszyk wielkanocny. Dzieci oglądają serwety z napisem „Chrystus Zmartwychwstał”, które służą do nakrywania koszyka. W tradycje świąt wielkanocnych dzieci wprowadzane są poprzez utwory literackie, ilustracje, filmy, przedstawienia, legendy. Do przedszkola zapraszany jest gość, związany z kulturą i tradycją ukraińską, który przybliży dzieciom zwyczaje i obrzędy wielkanocne. Dzieci uczestniczą w śniadaniu wielkanocnym w domu rodzinnym, obdarowują swoich najbliższych własnoręcznie wykonanymi pisankami i dzielą się swoimi wrażeniami i spostrzeżeniami w przedszkolu. W przedszkolu dzieci zapoznają się i czynnie uczestniczą w typowo ukraińskim zwyczaju przywoływania wiosny „wiesniankami”, który tradycyjnie odbywa się w okresie świąt wielkanocnych. Dzieci uczą się „wesnianek” i tradycyjnych układów tanecznych towarzyszących piosenkom. Wykonują różnorodne akcesoria wykorzystywane przy śpiewaniu „wesnianek”, jak: wianki, kokardki, słoneczka. W ogrodzie przedszkolnym organizowane są tradycyjne zabawy ukraińskie związane z powitaniem wiosny, w których biorą

udział dzieci z całego przedszkola. Zabawy urozmaicone są „wiesniankami”, dzięki czemu kultura ukraińska przybliżana jest dzieciom polskim. Dzieci biorą czynny udział w uroczystym powitaniu wiosny, odbywającym się w drugi dzień świąt wielkanocnych na placu przed Katedrą Greckokatolicką w Przemyślu, śpiewają „wiesnianki”, które połączone są z prostymi układami tanecznymi, recytują wiersze przywołujące wiosnę, które zaczerpnięte są z tekstów ludowych.

W ciągu roku przybliżane są dzieciom również inne zwyczaje i obrzędy ukraińskie. Wśród nich można wyróżnić dożynki, andrzejki czy maślana. Dożynki – dzieci wraz z wychowawcami splatają z kłosów zboża wianek i robią snopek, uczą się prostych przyspiewek ludowych, związanych z obrzędem dożynkowym. Zapoznają się z cyklem powstawania chleba dawniej i dziś. Do przedszkola zapraszani są rodzice, dla których dzieci przedstawiają obrzęd dożynkowy wraz z przyspiewkami ludowymi. Andrzejki – dzieci zapoznają się ze zwyczajem wrózenia na Ukrainie (głównie w dniu św. Andrzeja), uczą się przyspiewek ludowych lub wierszyków. W przedszkolu organizuje się „andrzejki”. Maślana – dzieci zapoznają się z tradycją tego święta ludowego, wykonują ze słomy kukłę (symbol zimy) i same wymyślają sposób, jak się jej pozbyć. Organizowane są zabawy na śniegu, np.: lepienie bałwanów z podziałem na grupy, rzucanie kulkami do celu, malowanie kolorową wodą na śniegu, chodzenie po śladach poprzednika. Dzieci przyozdabiają okrągłe ciasteczka tzw. „młyńce” (symbol słońca), żółtym, cytrynowym lukrem, a następnie układają na nich małe cukierki w kształcie nosa, oczu i uśmiechu, degustują przygotowane ciasteczka. Tydzień poprzedzający Wielki Post należy spędzić wesoło, gdyż niebawem zacznie się siedem tygodni wyrzeczeń. Każdy dzień tego tygodnia czymś się wyróżnia i ma ciekawe obyczaje. W tradycji ukraińskiej święto to ma również nazwę Maselnica.

Ważnym elementem kultury ukraińskiej jest jej charakterystyczny strój. Dzieci zapoznają się z elementami stroju ludowego. W przedszkolu mają okazję obejrzeć ukraiński strój ludowy. Uczą się nazywać poszczególne jego elementy, z jednoczesnym zwróceniem uwagi na kolorystykę oraz strukturę użytych materiałów. Dla dzieci uszyte zostały ukraińskie ludowe stroje, które wykorzystywane są podczas występów i uroczystości w przedszkolu. Do przedszkola zapraszana jest osoba, zajmująca się wyszywaniem bluzek i koszul. Dzieci obserwują pracę artystki ludowej, która jest zwykle ubrana w tradycyjny strój ukraiński. To pomaga dzieciom w budzeniu szacunku do pracy rękodzielnej ludzi, którzy tworzą stroje ludowe. Dzieci oglądają plansze ze strojami z różnych regionów Ukrainy, charakteryzujące się różnorodnością i odmiennością, obserwują artystów w strojach ludowych na scenie podczas koncertów.

Wykonują prace plastyczne za pomocą różnych technik, np.: malowanie elementów stroju farbami, wyklejanie kolorowym papierem lub skrawkami materiału, lepienie z plasteliny.

Wychowawczynie ukraińskiej grupy przedszkolnej przy współpracy rodziców zgromadziła również tradycyjne ludowe instrumenty muzyczne, jak: bandura¹⁵, kobza¹⁶, cymbały, trombita¹⁷, mandolina. Dzieci mają możliwość przyrzeć się, poznać brzmienie i dźwięk tych starodawnych instrumentów. Uczą się podstawowych kroków tradycyjnych ukraińskich tańców hopak¹⁸ i kołomyjka¹⁹. Przedszkole ściśle współpracuje z Zespołem Szkół Ogólnokształcących nr 2 im. Markiana Szaszkewicza w Przemyślu, z ukraińskim językiem nauczania. Dzieci biorą udział w konkursach organizowanych przez tę szkołę, jak np. wspomniany już konkurs „Święto pisanki” czy „Mój Kobzar” – jest to konkurs poświęcony najślawniejszemu ukraińskiemu poecie narodowemu Tarasowi Szewczenko, żyjącemu w latach 1814-1861, który znany był jako Kobzar.

Przedszkolna grupa dzieci ukraińskich nie jest odosobniona od dzieci polskich, a wręcz przeciwnie, pracownicy przedszkola stawiają na integrację. Dzieci dobrze się znają i wspólnie uczestniczą w polskich i ukraińskich zabawach. Jak już wspomniałam, wspólnie też obchodzi się niektóre tradycje świąteczne, zarówno ukraińskie, jak i polskie, co sprzyja przybliżaniu kultury ukraińskiej i polskiej. Dzieci wspólnie uczestniczą w wycieczkach, piknikach, konkursach organizowanych w przedszkolu. od najmłodszych lat mają już świadomość życia w jednym miejscu ludzi o różnych tradycjach i pochodzeniu, co sprzyja akceptowaniu siebie oraz okazywaniu szacunku dla innej kultury, języka i narodu.

Edukacja regionalna dzieci w Oddziale Przedszkolnym Mniejszości Ukraińskiej w Przemyślu przyczynia się do zapoznawania z ukraińskimi tradycjami, obrzędami, sztuką ludową, a co za tym idzie – do większego zainteresowania się dzieci własnym pochodzeniem, tradycjami rodzinnymi i narodowymi. Pozytywnie wpływa na rozwój dziecka w zakresie pielęgnowania narodowych tradycji ludowych. Program „W kręgu tradycji i sztuki ludowej” sprzyja budzeniu świadomości narodowej, u dzieci rozbudzona została potrzeba nauki języka ojczystego oraz poznawanie

¹⁵ *Bandura* – „ludowy instrument muzyczny; chordofon szarpany, o owalnym korpusie rezonansowym i 2 grupach strun, melodycznych i basowych”. W. Wilczyński, *Leksykon kultury ukraińskiej*, dz. cyt., s. 20.

¹⁶ *Kobza* – „ludowy instrument szarpany typu lutni, używany w Europie VII-XVIII w. (obecnie na Ukrainie i w Rumunii”, *Mała Encyklopedia Powszechna*, Warszawa 1971, s. 493.

¹⁷ *Trombita* – „ludowy instrument muzyczny, aerofon ustnikowy; jest drewnianą trąbą o długości od 1,5 – 3 m”, W. Wilczyński, *Leksykon kultury ukraińskiej*, dz. cyt., s. 232.

¹⁸ *Hopak* – „taniec ludowy, bardzo żywy, podskokami i przysiadami”; tamże, s. 81.

¹⁹ *Kołomyjka* – „żartobliwa przyspiewka ludowa o tematyce społeczno – obyczajowej, wykonywana zwykle równocześnie z tańcem”; tamże s. 108.

kultury narodowej. Dzieci zapoznane z wytworami sztuki ludowej wykazują chęć wykonania eksponatów samodzielnie. Przez organizowanie kącika ludowego lepiej poznają kraj pochodzenia swoich rodziców oraz dziadków. Program sprzyja poszanowaniu odrębności narodowościowych, kulturowych i religijnych. Zawiera elementy edukacji międzykulturowej. Dzieci mieszkając w Polsce, próbują doszukiwać się podobieństw i różnic w obyczajach i sztuce ludowej obu narodów.

Tradycje i zwyczaje spełniają ważną rolę w wychowaniu młodego pokolenia. Podtrzymywane, choć z upływem czasu zmieniające się, są mimo wszystko źródłem radości i wzruszeń, niezwykłych przeżyć, świadectwem łączących więzi. Są świadectwem więzów rodzinnych i więzów między pokoleniami – świadectwem naszego przywiązania do swojej historii, z jednoczesnym poszanowaniem tradycji innych narodów. Dzieci, dzięki poznawaniu tradycji, zwyczajów mogą systematycznie wyruszać „w podróż do przeszłości”, do świata dziadków i pradziadków i wracać z nich z nowymi wrażeniami i doświadczeniami.

Istnienie oddziału przedszkolnego Mniejszości Narodowej Ukraińskiej wśród dzieci pochodzenia polskiego sprzyja bliższym kontaktom oraz działaniom integracyjnym. Edukacja międzykulturowa w wychowaniu przedszkolnym w sposób naturalny rozwija poczucie przynależności do innych przez pryzmat własnych korzeni. Dziecko świadome swojego ukraińskiego pochodzenia, łatwiej odnajduje swoje miejsce w środowisku polskim.

Poznanie Ukrainy – duchowej Ojczyzny – i jej dziedzictwa kulturowego odbywa się już od wczesnego dzieciństwa. Proces ten zapoczątkowany w domu rodzinnym jest kontynuowany w przedszkolu. Przedszkole staje się miejscem kontynuacji tradycji i poznawania dziedzictwa narodu²⁰.

Bibliografia

- (lew), *Jedzie, jedzie parowóz*, „Życie Podkarpackie”, 7 grudzień 2005, s. 27.
- Choma M., *W kręgu tradycji i sztuki ludowej. Program autorski dla oddziału Mniejszości Narodowej Ukraińskiej z Przedszkola Miejskiego nr 13 w Przemyślu*, archiwum autorki.
- Hann Ch., Stępień S., *Tradycja a tożsamość. Wywiady wśród mniejszości ukraińskiej w Przemyślu* (na prawach rękopisu), Przemyśl 2000.
- Kłosowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, PWN, Warszawa 1996, s. 24.
- Mała Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1971.

Olszański T.A., *Diaspora ukraińska w Polsce*, „Zakorzenie”, 9(2000)1, <http://www.zakorzenie.most.org.pl> (dostęp: 13.03.2011).

Piotrowska-Pajak M., *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w pracy z dziećmi w młodszym wieku szkolnym*, „Nauczanie Początkowe”, XXIX (2006)4, s. 24-27.

Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, PWN, Warszawa 1984, t. 3.

Wilczyński W., *Leksykon kultury ukraińskiej*, WPN Universitas, Kraków 2004.